

JURNAL,

PENTRU RESPANDIREA ȘTIINȚELORŪ NATURALE ÎN ROMÂNIA,

Redigeat
de

Professor Dr. Iuliu Barașu și D. Ananescu.

Coprire: Imaginile fulgerului. — Calul. — Veghiere și somn. — Istoria Vesuvului.

Imaginile fulgerului.

Între toate fenomenele Naturei, fulgerul, de și un fenomen foarte obicinuit, cu toate acestea este unul din cele mai interesante și din cele mai surprindătoare. Dar între efectele remarcabile ale fulgerului, este o serie de fenomene care merită bine atențiunea noastră și care pîn' acum

erau însă puțin cunoscute, pentru raritatea observațiilor făcute asupra lor; o să vorbim acum despre unele din aceste fenomene.

Noi cunoștem toți astăzi ce va se dică fotografia, unde se arată admirabilul efect al luminei fiind imaginile ei peste o chertie unsă

cu o materie chimică și ținându-le acolo pentru tot-d'auna. Dar pôte pucini din lectorii nostri, sciū că chiar fulgerul este în stare a desemna asemenea imagine, peste corpurile victimilor salle. În timpul nostru s'a observat asemenea imagine, desemnate (zugrăvite) de către fulger, și li a dat numire de *Keraunographie*. Acei care s'au ocupat mult în acest obiect sunt: Orioli, Boudin, Baron d'Hombres-fermas la Paris și M. Andrés Pocy, director observatoriului de la Havana.

Deja în anul 1786 D. Leroy a comunicat Academiei sciințelor de la Paris, că celebrul Franklin i a spus că, cu ochii sei a veđut un omū care a stat pe ușa camerei salle când fulgerul a trăsnet într'un arbor care era în dreptul ușei. Dup'aceasta, s'a veđut desemnat pe peptul acestui om, imagina fidel'a acestui arbor, însă resturnată. Un cas mai curios a comunicat în anul 1812 D. James Shav societetei meteorologice din London. În acest anū a esistat încă lângă satuu Combe-Bay în vecinătatea orașului Bath, o pădure mică de stejari și de nucī; în miđlocul acestei păduri s'a aflat un locū golū (islas) de pasciune, d'o întindere de 3 mile în pătrat; p'acest islas a păscut șease oi, în timpul unei furtune și tôte s'au tresnitū de fulgerū. Dupō mórtea lor, jupuind pieile acestor oi, cu mirare s'a veđut pe partea din āntru a pieilor desemnat tot peisagiul, adicō pădurea, islasul și tôte detailurile care incongiora aceste scene, și tôte acestea erau cu o fidelitate admirabile.

În luna lui Septembrie 1825, fulgerul a tresnit în corabia „Il bon servo” pe când acestui vasū s'a aflatū în portul orașului Armiro în Italia. La această ocasiune, tresnetula omoritū pe matrosul care era culcat pe piciorul unui catart. Dupō mórtea lui, s'a veđut pe corpul seū bine desenuat o potcōvā de cal sémenind c'o asemenea potcōvā care s'a aflat atirnatā pe catartul tresnit lângă care a dormit nenorocitul.

Eaccā și casul urmator destul de intresant, narrat într'o epistolă a D-lui De Bessay către Dr. Boudin. „La 14 Noemvrie anul 1830 đice Naratorul, un fulger a tresnit în castelul Bentiuniere în Vendee. A duoa đi dup'acéstā întimplare, a observat unul din locuitori castelului peste rochia unei dame d'acolo, un desemnū fórte remarcabil și observindu-lū mai d'aprópe, s'a

aratat că era imagina fidelă a unui jețū (foteil) pe care acéstā damā a șeđut când fulgerul a tresnit în jețū!

Sā vorbim acum despre imaginile fulgerului care au datū loc la discuțiunii sciințifice lungi în congresul sciințific de la Neapol (în luna lui Septemvrie anul 1845), ca și în academia sciințelor de la Paris (în Decembrie 1845 și în Ianuarie 1847). Eacca Naratiunea. La 9 Octombriū 1836 un trăsnet a omorit pe un tēnēr, care în acest minut porta pe corpul seū un briū cu diferite monede d'aur; apoi cu mirare s'a veđut ca imaginī fidele a 6 dintr'aceste monede, s'au găsit desemnate pe corpul tresnitului; adicō pe corpul lui s'au veđut 3 diferite cercuri desemnate, care correspundeau cu diferite mărimi ale acestor monede. În āntru acestor cercuri, pelea a ramas cu colórea ei naturalē adicō albā, pe când afarō d'aceste cercuri, pelea era arsā și négrā. Un fotograf în limbagiul lui, va numi aceste 6 deseme cu numiri de imaginī fotografice negative.

În anul 1852 a trăsnet un fulger un palmier pe Insula Cuba, ce s'a aflat pe plantagea St. Vincent; cu o distanțe de 1000 de pași de la palmier, s'a aflat un pin (Moliftā). Cu mirare s'a veđut pe urmă că peste frunđele palmierului, s'a aflat desemnat foitele pinului, însă c'o delicatețā și fidelitate admirabile în cât semēna unui tabloū d'artist.

De și pînă acum naturalistii cei mai însemnați s. e. Arago, Bossut, Leroy etc. nu erau în stare să dea o esplicațiune suficiente pentru aceste imagine fotografice produse de către fulger, cu tôte acestea, este de sperat că progresele immense ce le fac sciințele naturale în tôte đillele, vor ajunge a esplica și acest fenomen curios. Deja fisticul englesū Grave a făcutū un esperimentū care promite o esplicațiune pentru imaginile fulgerului; adicō dēnsul a desemnat cu virful unui acū un desemn pe o chārtie, ș'a pus'o între duoe tāblițe de sticlā dupō care a espus tôte (sticlele cu chārtie) unei detonări (slobođiri) electrice. Esămānind pe urma sticlele, n'a găsit nimic pe dēnsele, dar espesindule câte-va minute la vapóre d'acid fluoric care rōde sticla, s'a veđut că sticlele arāt imagine fidele a desemnului ce s'a făcut pe chārtie; apoi, observa Rapportorul, (în N. Pr. Z. de unde luām acéstā) fiind-că se scie că fulgerul nu e

alt nimic de cât o detunare electică urmată în atmosferă, de aceea este învederat că experimentul D-lui Grave pôte că ne va duce pe calea adevăratei explicațiuni a fenomenelor menționate într'acest articol.

Dar ori cum, deja d'acum putem să proclamăm fulgeru că un pictor fotograf, care face imagine admirabile în frumusețe și esactitatea lor.

B.

Calul.

Art. I.

Istoria ne dice că Împăratul Caligula a mâncat la masă împreună cu calul său Incitatus, dându'i orđū în nisce fârfurii d'aur și offerindu-i chiar vin în pachare d'aur; că ellū jura pe calul său (precum jură cineva pe Dumneđeū) și că în fine ellū a otărîtū a da calului său chiar titlul de Consul romanū. Asemenea esagerațiuni orribile degradatōre pentru omū, negreșit aū putut să nască numai în creerii stricați ai unui tiran și despot smintit ca Caligula. Dar chiar în aceste esagerațiuni nebune, este ascunsă o idee remarcabile, care o găsim și la multe alte popōre adicō: Venerațiunea Calului de către omū.

Maī la toți păgânii găsim cultul calului. Helios sau Phoebus (deitate Sōrelui) se preumbla în cerū pe un car strelucit (sōre) tras de cai. Frumōsa Aurora de dimineața, umblă și ea în cer într'o trăsura trassă de 4 cai de colōrea roșie. Apoi păgânii stremoșii popōrelor nordice (alle Germanilor și Scandinavilor) avură pentru cal o venerațiune încă mai mare.

Eraū, și sunt nisce popōre selbatice și semi-selbatice, a căror' esistența este cu totul nese-parabilă de esistența cailor lor. Asia dice Amonius și Jornandes că Hunii petrecū tōtă vieța lor pe calū, după care nu descalică nici o dată, acolo ședū, se culcă, fac negoț și tōte treburile lor și chiar membrii guvernului ținū Consiliul lor. Chiar la Germanii vechii, calul era fōrte veneratū. Strigarea cailor era privită ca un semn d'un bun augur (de noroc). Soldații lor aū când mergeaū la rebel, auđiaū, acéstă strigare cu multă plăcere, când caii de cavalerie eraū muți, era privitū ca unū semn rău. Vechii Germani sacrificăū cai în onōrea Sōrelui, dicēnd că pentru divinitatea care are umbletul cellū maī iute în cerū, se cuvine a sacrificia animalulū ce are umbletul cellū maī iute pe pământ.

Buffon observă cu drept cuvēt, că calului

se cuvine un loc fōrte important în istoria genului uman; căci negreșit o mulțime d'acțiuni mari care aū determinat mersul istoriei omenesci (precum invasiunile, resbellele și emigrațiunile popōrelor) n'ar fi avut loc dacă n'ar fi esistat calul pe pământ; fără cal un Alexandru din Macedonia n'ar fi mersū la India, un Caesar la Galia, un Napoleon la Italia și un teribil Atilla (acest biciū al lui D-đeū, cum s'a numit ellū însuși) n'ar fi venit din fundul Asiei pînă la Cămpurile Ugariei. Așia dar, Mitologia și istoria culturii omenilor, ne dau o idee mare despre cal.

Să privim acum acestū animal și din punctul de vedere Zoologic.

Calul aparține la ordinul Pachidermelor, adicō la o gropă de animale, în care se află represintanții cei maī mari din regnul animal, atātū în epoca actuale, câtū și în cea precedentă antedeluviane sau terciare; căci acéstă grupă se compune afară din calū și din Elefantū, Mamuth Mastodontū, Rinocerū, Hippopotamū, Tapirū și Porcū; maī de aprōpe însă cu calu, se rudesce Asinu (măgar) Zebra, Quagga și animalul Disgetai; căci tōte aceste animale aū o copite făcută d'o singure bucate (solipede), celle alte Pachiderme sunt Multiugula (adicō copitele lor sunt făcute de maī multe bucăți).

Am đis că calul aparține la nisce animale ce aū trăitū pe pământ și'n epoca antedeluviană ce a precedutū epoca actuale. Într-adevēr, istoria pământului ne arată că tōte aceste grupe d'animale eraū mult maī mari de cât aceia ce sunt acum; ba încă putem dice că aceste grupe aū mers de miī de ani tot micșorindu-se, și merg pe drumul peirei, la o stingere completă. Asia vedem că cea maī mare dezvoltare a formelor animalelorū Pachiderme, o găsim în stratele celle maī antice alle terrămului terciar; că, cu cât stratele acestui terrām devin

mai moderne, cu atât se micșorează numărul speciilor acestor animale, în cât în epoca actuală a pământului, acest număr este redus la Minimum (partea cea mai mică). Dar chiar și formele Pachidermelor ce există acum pe pământ, sunt foarte mărginite în întinderea lor geografică; căci pe când în epoca terțiare, Elefanții și Rinocerii erau răspândiți peste tot continentul Africa Asia și Europa veche, acum aceste animale se află numai în climatele cele mai calde ale Asiei și Africii; dar animalul Hippotherium, adică un cal elegant cu două copite mici în dosul celor mari, acest animal ce exista atunci, s'a stins acum cu totul după suprafața pământului.

Dar în continentul nou (America), împreună cu Hippotherium s'a stins și calul la apropierea perioadei actuale a pământului; de aceea găsim acolo circumstanța remarcabilă că la descoperirea Americii, nu s'a aflat nici un cal, și toți cai ce sunt acum acolo, provin din cei aduși acolo de la continentul vechiu, pe când săpăturile pământului american arată că la alte epoci geologice (mai cu seamă la cea terțiare) calul a existat în toată America.

Este asemenea remarcabil că, pe când Elefantul antedeluvian (Mamuth, Elephas primigenius) era diferit în fatura sa de elefantul actual, asemenea și Rinoceros antedeluvian (R. tichorinus) era diferit de cel actual; din contra caii din epoca terțiare, nu erau diferiți întru nimic de cai nostri; acestea au probat cercetările geologice ale d-lui Giebel.

De și există acum o mulțime de rase (soiuri) de cai, însă toate aceste rase s'au transformat dintr'o singură specie primitivă care poate să fie privită ca origina tuturilor cailor domesticiți; căci calul se află acum în lume, mai pretutindine în stare domestică; însă și cai selbatici există acum în multe locuri pe pământ și este remarcabil că chiar acești cai selbatici aparțin la diferite rase (s. c. cai selbatici din Asia, sunt din rasa tartară; cei din Africa, America și din Spania sunt din rasa Berberă sau Andaluziei și cei din Sardinia și pustiiile Ungariei sunt din rasa Arabă).

Un cal selbatic se deosebesc d'un cal domestic, prin următoarele circumstanțe: Calul selbatic este mai mic de cât cel domestic, are un păr lung și sbirlit și o coloră uniformă, mai tot

d'auna închisă adică ócheșă; îi place atunci a trăi în cete mari într'un fel de ierarhie familiară; tatăl familiei adică armăsarul este capul cetei; ellu este încongiurat d'o mulțime de iepe, care sunt sociile lui, și d'o mulțime de mînzii care sunt progenitura lui. Armăsarul este autorul bandeii; toți membri ei îi sunt supuși într'un mod absolut. Dacă capul bandeii este robit sau omorît, toată banda se risipește, îns'alergă și caută după un alt stăpîn (armăsar) sub a căruia protecțiune și ascultare se pune, și aici se adeverează proverbu „cine caută stăpîn, sluga va muri.“

Când caii selbatici întilnesc pe cei domesticiți, simt o mare bucurie, încep a striga, alergă după dinșii, îi mîngie și îi invită ca se umble cu ei împreună la păsciune și la lupte; atunci se deșteptă și în calul domestic Natura sa primitivă și ellu fuge împreună cu cei selbatici. Dar dacă o bandă de cai selbatici întilnesc vr'un om, atunci toată banda stă pe loc. Armăsarul, capul bandeii, ascute urechia, ascultă resullând foarte tare, apoi acum îndată dă fuga și cu densul, toată banda. Calului îi place în genere libertatea mai mult de cât tutora animalelor domestice; de aceea, calul caută în toate felurile a scăpa din dominațiunea stăpînului său, a rupe ștreangurii, a fugi din grajduri etc. Dar această perfidie a calului, este compensată prin docilitatea lui cea mare, prin care putem să facem cu densul orî ce vom voi.

Ca Patria calului selbatic, se privește o parte a Asiei centrale, adică țerra ce se află la sudul lacului Aral, desertele (pustie) Mongoliei și Gobi. Însă acolo se deosebesc între cai selbatici într'adevăr (Tarpans) și între cei selbaticiți (Muzins). Cei d'antîi nu sunt mai mari de cât catirii, sunt d'o coloră galbenă închisă uniformă; dedesubtul părului galben, au un păr alb lung care, în fiă care an, începe să crească toamna și să cadă primăvără; dar iarna părul adevărat e lung, môle, încrețit și e așa de des ca o blană de urs. Vara cade, remiind remășițe numai pe spinare și pe șolduri. Glasul acestor cai e mult mai tare și mai ascuțit de cât al cailor domestice; apoi în umbletu și în t'alergătura lui, ellu seamănă mai mult c'un catir reu, de cât c'un cal. Acești cai selbatici fac în toți ani nise călătorii mari, aicô la a-

propierea verei, merg către climatele mai frumoase și la apropierea iernei se întorc la climatele mai meridionale și dulci. În această stare, calul este foarte rău, capricios și neascultător, se opune c'o mare tenacitate voinței omului și mai bine se omăra de cât a asculta; ba încă când vede un cal domestic care ascultă la voința stăpînului se, se supere pe dinsu și'lă atacă c'o mare iuțelă; parcă se supără ca unul din ai lor să dea esemplu de sclavie și de supunere.

Dar Cai sălbatici (Muzins) arată felurimi de colorii, au copite mai mari și gîturii mai gróse de cât cei sălbatici; nu fac călătorii regulate

pe fiă care an; nu sunt așa ostili cailor domestice și când îi prinde cineva de tineri, se obișnuiesc mai pe urmă cu omu și devinú caí foarte docili. Acest soiú de cai există mai cu sémă în stepele Rusiei ce se aflú la nordul mării negre și se numescú Cai tabuni; ei sunt sub-îngrijirea păstorilor tabunei și arată în natura lor nisce circumstanțe interesante.

Eaceá ce dice celebrul geograf Ritter despre acésta.

Mulți din Signorii ruși au acolo atât pământú, că numai o parte mică dintr'insu póte să fie cultivat, de aceea din timpii cei mai an-

O Vinătóre de cai sălbatici și de Zebra.

itci pen'acumú, aceste locuri erau destinate pentru păsciunea vitelorú de totú felú, oi, boi și cai. Mai cu seamă se găsescú acolo nenumeróse cete de cai care se mulțemescú cu is-lazurile cele mai próste și cu păsciunea cea mai debile. Câte o dată, o tabună (o erghielie de cai) coprinde 300, 400 și chiar 800 și 1000 de cai. Pășitorul acestei erghielii se numesce Tabuncic. Calitățile cerute pentru acéstu omú suntú: ca să fie nesimțitorú pentru tóte schimbările aerului. Furtuna cea mai teribilă, pétră, plóie, depadă și gerú, aste suntú lucruri pe care unú bunú tabuncicú nu trebuie să le bage de seamă; tóte

vesmintele lui consistă într'unú pantalonú de pele de minzú cu peru întorsú în ántru, unú micú spențerú totú de pele, unú briú de pele în care sunt atirnite, dreptú ornamente, nisce bucății de metalú, chihlibar, monede saú chiarú bucății de sticle. Pe capú are o căciulă cilindrică de pele de oae négră și cisme lungi în picióre. Cei mai bogății pórtă și o „Sfită” adicó o manta făcută de línă gróasă unde se află atr-natú o capuțe care o bagă peste capú ast-felú, în cât este în stare a învăli capu și obrazú, ear-na în díllele de ger și de furtună. Tabuncicul este tot d'odată mediculú și farmacistulú (spi

șterul) tabunei, de aceea are ellu atirnat la briu nisce cutii cu doctorie, precum le a învațat prin tradițiune de la tată la copil.

Un obiectu de cea d'ântăiu necesitate pentru tabunciu, este unu biciu (hrabnicu) care are o lungime de trei stinjenî pe cându cōda e fōrte scurtă; ellu e făcutu de fire de pele tare, resuscitā. Hrabniculū este sceptrulū tabunciculū, printr'ēnsulū esecutā ellū voința sa în domeniulū seū așia de capriciosu, adicō tabuna cailorū. Afară de Hrabnicu, ține ellu în mână și un strēng de o lungime de 4 sau 5 stinjenî care are la virfulū seū unu inelū de ferū; acēsta este faimōsa curs'a cailorū sēlbaticî. Cândū voesce tabunciculū să se serve cu dēnsa, atunci bagă virfulū cōrdei remasă liberū, în inelū țindū acēstā cursă peste capū; apoi îndată și cu o iuțială ca segētă, alērgă p'unu calū învațatū dupō cellū sēlbaticū, îi aruncă c'o mare agerime cursa peste capū și îl trage către sine; atunci calulū e prinsū. Acumū începe ellū a desvolta forța lui neobiciuită, putemū dice, peste omenescă; căci calul salbatic trage cursa cu o furie și energie mare către dēnsul, pe cândū tabunciculū prevēdind acēsta, a încongiuratū corpulū seū cu cōrda în mai multe rinduri, ca unu briu. Un altū omū ar fi fost tras jos și tiritū dupō piciōrele calulū sēlbaticū fugindū cu tōtā for-

ția și desperarea; dar acestū fiū al pustiei, resistă ca o statue de bronsū în contra trāsăturilorū animalulū, și resistința lui e așia de mare și de tenace, în câtū ellū osteneste pe calū care vedindū că tōte forțile îi suntū în deșert, rămīne unū timpū ca paralisatū, și în acestū moment tabunciculū îlū trage cu cōrda dupō dēnsul și 'lu bagă într'o curte mare îngrădită, destinată a servi calulū sēlbaticū ca scōla lui de domesticire.

Dar în unele locuri (precumū în livețile Americēi) unde numerulū cailorū selbaticî e așia de mare în câtū omulū nici nu pōte spera a'î nutri pe toți ca să se servă de forțile lorū vitale fiindū vii, acolo se face vīnătōre de cai cu diferite arme (vedī figurū) spre ai omori și a se servi cu carnea lorū de māncare și cu pelea lorū dreptū acoperișū. Mai cu seamă sunt vestite earăși unele popōre selbaticē în Asia și Indieni în America pentru forția și mai cu seamă pentru agerimea lorū. La acei ōmeni, viața lorū de omū, s'a schimbatū într'o viață instinctivă d'animalū. Omulū a priimitū iuțēala calulū și forția esorbitantă a siarelorū sēlbaticē concentrate într'o singură țintă, adicō d'a goni și a omori.

B.

(Va urma)

VEGHIEREA ȘI SOMNULŪ.

Art. III.

2-lea condițiunii individuale. Oamenii slabi, d'o constituție mōle și maladivă dorm mai mult de cât ōmenii puternici, ōmenii sāngeroși, grași, cu gītu scurt, cu capu voluminos, cu umeri lași, aū o mare propensiune (aplecāre) spre somn, și trebue să se ferescă de dēnsul ca d'o causă predispusātōre la congestiuni cerebrale, la apoplezii. Femeile dorm în general mai mult de cât bărbații, omul matur dōrme mai pucin de cât cellū adult, bătrīnul mai pucin și de cât unul și de cât altul; copilul de curānd nāscut nu face de cât să dōrmă și să sugă; cu cât se desvoltă și 'mulțesce raporturile sale cu lumea esternă cere mai pucin somnū. Este de neapărată trebuință d'a culca copii de vreme, căci ei facū đioa o mare chiel-tuelă de puteri; să se ferescă cineva d'a'î tur-

bura mai nainte de culcat sau prin jocuri peste mesurā, sau printr'o prelungire de veghiere în mișlocul unei adunări sgomotōse; este earăși unū obiceiū vātāmatoriū d'a'î adormi pe genunches sau în braciēle nutricelor sau mumelor lor. Căldura contactulū 'i încăldește; poziția viciōsă ce primesc pōte să gene desvoltarea lor regulatā, și'ndată ce să simt puși în lōgān se desceptă cu țipete. Pinā la etatea de 18 luni sau și pān'la 2 ani copii dorm cīteva ore đioa. Lēgānarea copiilor este vātāmātōre, bine ar fi să fie abandonatū cu totul acestū obiceiū viciōsū. Somnul ține mai mult dupō convalescenție (timpul când se scōlă cineva dupō maladie) de cât în starea de sānētate, dar este ușurel și se intrerupe lesne, ōmenii care nu se nutresc de ajuns, dorm, mai pucin. Somnul restaură maladul și

prețuesce pentru dânsul mai mult de cât grijile și medicamentele; liniscea ce determină somnul în toate funcțiunile începe vindecarea tuturor suferințelor, care au drept basă, o stare de iritație, de flegmație sau inflamație; reparația ce dă sistemului nervos, permite acestuia d'a lucra c'o nouă putere; dar anevoe pot adormi maladii, de și se încercă cineva a depărta de dênșii tot ce pôte să îi împiedice d'a dormi.

Obiceiul reguledă durata și epoca somnului, S'a đis din vechime că, a dormi șapte ore este de ajuns pentru copii și pentru bătrâni. Pentru a ficsa acésta trebuie să consulte cineva etatea, constituția etc. În general trebuința somnului este în raport cu gradul de essaltație al sistemului nervos. Sunt persóne mai cu séma pîntre profesiunile savante care se obicnuesc a reduce somnul lor la cea mai stricată măsură ce cere sănătatea lor. Lacépède nu dormia de cât 4 ore: de la 9—11 séra și de la 3—5 dimineța. Dar dup'acéstă agitație a sistemului nervos pôte cineva ascepta un somn liniscit? Este preferabil pentru integritatea (buna stare) vederei ca și pentru sănătatea generală d'a lucra trei ore dimineța de cât șese ore continuu nóptea. S'a calculat că, sculându-se cineva în fiă care đi cu duce ore mai 'nainte, după 40 de ani găsește c'a trăit mai mult cu 3 ani, 131 de đille și 16 ore. Obiceiul asemenea are mare influință asupra timpului când se 'ntorce somnul; nu pôte cineva lua drept normă răsărirea și apunerea sórelui: cea mai bună distribuțiune e đillei este aceea care ficsedă răsărirea și apunerea la ore egal depărtate de mediul nóptei; nu trebuie să se culce cineva mai târđiu vara de cât iarna. Câte o dată legăunarea, sgomotul unei cascade, unei mori, un cântec monoton, influe asupra începutului și duratei somnului.

Cât pentru miđlócele care aduc somnul, sunt mai mult sau mai puțin puternice după doza ce ia cineva, precum și după starea organismului; așa spre es. opium și tabacu câte o dată îmbată și face să dormă, jusquiam, (Hyosciamus, masălărița), Belladona (mătrăguna) etc. pot fi luate în ore care dosă și să producă o linisce, un somn mai mult sau mai puțin durabil, sau o

nesomine și o beție furiósă; obiceiul moderat al hêuturilor alcoolice (spirtóse) măresce tensiunea, numai când doza este mare atunci omul adorme profund (greu), fiind că singele se grămădesce în creeri. Adevăratele miđlóce d'a ține și d'a chiama somnul sunt: regularitatea orelor ce îi consacră cineva, temperanția, proporția între essercițiu și alimentație, renunțarea la lucrări intelectuale, la lecturi sau convorbiri escitante aprópe d'a merge la pat, depărtarea stimulanzilor sensoriali, obiceiul d'a se scula de dimineța. Poziția în pat depinde încă de obicei: cea mai bună este aceea ce procură (dă) corpului o mai mare sumă de repaos.

Asta este poziția orizontală, ea nu cere nic'o sciință pentru ținerea ecuilibrului și permite corpului d'a atinge printr'un mai mare număr posibil de puncturi, suprafața pe care este întins, cu cât astă dublă condiție este mai puțin împlinită cu atât mai mult și somnul este mai dificil (anevoe). Persónele cu umeri sterși și cu clavicule lungi se culcă mai comod pe spate: poziția mai puțin suportabilă acellora ce au umeri rotunđi și clavicule scurte. Poziția cea mai comună este decubitus lateral, și mai puțin sémă pe partea dreptă, având membrele îndoite pe jumătate. Culcarea pe spate produce vise erotice (amoroase). Persónele prea grase dispuse la congestii cerebrale, trebuie să aibă tot-d'una capul mai rădicat, asta este o regulă ș'un precept care se dă tuturor în general, ca picioarele se fie p'un plan mai jos de cât planul capului; și'n fine a dormi p'un plan inclinat cu capul în jos și cu picioarele în sus, nu numai că este imposibil, dar este în contra tuturor regulilor igienice.

Ce frumoasă combinațiune a făcut Natura din viața omului fracționând'o în veghieră și repaose, ca cum ar fi voit să facă dintr'ênsa mai multe vieți parțiale! Și'ntr'adevăr, omul în fiă care dimineța când se descéptă din somn, pare că se simte creat din nou, toate organele bine dispuse pentru lucru, ideile mai clare și organismul întreg pare a fi re'ntinerit. Să'nvățăm dar a prețui ș'a economisi viața ca cellu mai frumosu dar al ceriului.

A.

Istoria Vesuvului.

Art. III.

Însemnări și conclusii

Între deosebitele puncturi vecine care nu sunt ocupate de orașu, sau care nu sunt supuse la acelleași primejdii, nic'unu n'are așa de multe

avantaje, cât pentru apropierea de capitală, de mare și de pământurile roditoare ce acopere cóstele Vesuvului.

Dacă dar propulația actuală ar părăsi a-

ceste locuri, numai de câtă ar fi remplasată printr'alta, și pentru ce această? pentru aceleași cuvinte că și Maram din Toscana și Campania din Roma nu vor fi nici o dată despoblate, cu toate că malară și trista ei influență esersă acolo mai multe devastațiuni (prăpădenii) în câțiva ani, de cât lăvele Vesuvului într'un număr de secolă. În vane a voită să silăscă pe locuitoră ca să nu mai dădescă în locuri așa de amenințate. Frumusețea pozițiunei și fertilitatea solului, care peste pucin se acopere de bogate vegetațiuni destinate a fi incendiate (arse) din nou peste câțiva ani, facă ca ómeniloră să nu le pese de amenințările Naturei. Astă nepăsare este atâtă de mare în cõt se află o fabrică de prafă la Torre del Annunziata.

Între miă alte esemple, districtu de lângă Neapole ne dă doveđi că, regiunile a căroră suprafacie este mai adese ori re'noită, și unde astă re'noire este însocită din timpă în timpă d'o destrucțiune parțială a viaței animale și vegetale, pot cu toate astea să se afe în numărul țerreloră celloră mai locuite și celloră mai desfătătoare alle globului. Ce frumuseți naturale, ce bogății immense! Cõstele Vesuvului nutresc o sãnătosă și puternică populațiune aprõpe de 80000 indiviđi; cât pentru coline și liveđile dup'impregiur, tragă ca și insulele vecine, fertilitatea solului loră din materiile aruncate de eruptiunile precedente. Dacă calcarulă care formedă roca fundamentală a Apeninilor ar fi fostă gólă peste totă întinderea, suprafacia sa n'ară fi putută înlesni nutrimentă la a 20-lea parte din locuitoră seă actuală. Astă băgare de sémă nu va scăpa din vedere nic'unui Geologă dac'observă schimbările caracteristice care presintă solul sub raportulă agricultură, îndată ce trece celle din urmă limite alle aruncării materiiloră volcanice; îndată spre es. ce ajunge cineva la distanță d'aprõpe 7 mile de Vesuvă, părăsesce locurile plane ca să urce colinele dela Sorrento, unde materiile volcanice încep a dispere.

Cu toate c'a fostă favorisată de Natură din timpă nememorială, astă țerră a arătată urme de schimbări lăssate în periodulă când a servită de locuință speciei umane, aste urme vor putea arăta în timpurile viitoare o serie de resturnări sau cataclisme. Să suppunemă că într'o epocă viitoare Mediterana formedă ună golfă în océnulă cellă mare și că valurile și curentu flucsuriloră înaintedă spre țermurile Campaniei, cumă se întâmplă astăđi pe țermurile orientale alle Engliterei, geologulă va dieri atunci nu numai cetățile deja cõtropite, dar chiară acellea care, foarte probabilă, vor fi fost înghițite în cursulă secoliloră și care descompunându-se pe falesele ripoșe, vor lăsa să se vadă didurile aședate unele peste altele și despărțite

de stratură grõse de tufă și de lavă. Multe dintr'aceste dădiri precumă acelle dela Herculănum și de la Pompeia nu vor presenta nic'o urmă de stricăciune ocasionată de focă, altele precumă acelle dela Torre del Greco, vor fi pe jumătate consumate; și în fine un mare numără, precum la Tripergola, la põlele muntelui Nuovo se vor găssi foarte confusiat răspândite. P'între ruine se vor descoperi schelete de ómenă și urme de corpuri umane, în rocele solide de lavă, se vor însemna asemenea urme de cutremur de pământ. Pavagiul unei părți din calea Domițiană și templul Nimfeloră inundate de flucș, se vor descoperi în momentul reflucșului, colõnele astui edificii remăind ne-atinse și drepte. Se vor dieri încă și alte templuri care după ce s'au cufundat în vechime, precum acellă al lui Scrapis, s'au redicat pe urmă prin efectul miscărei oscilatoriă a solului. Ori, dacă observatoriă care se dau la studiul acestor fenomene și la cercetarea cauzelor lor, admit că, la ora care epocele legile Naturei, sau cursul general al evenimentelor naturale, se deosebeau foarte mult de ceea ce observă în zilele lor, nu vor mai întârđia a raporta la acest timp primitiv curioșele monumente despre care vorbiră. Pe d'altă parte, de vor considera probele numeroșe a multelor catastrofe la care au fost supuse regiunea ce esaminau, põte că vor plēnge destinata fatală a ființelor condamnate a locui o planetă în stare născendă și cahotică, și se vor felicita într'acesta că rassa lor privilegiată a scăpat d'ast-fel de scene de desordine și de confusie.

Cu toate acestea care era starea reală a Campaniei în anii aceia de terribilă revoluțiună? Se bucura d'o climă, unde suflarea ceriului făcea simțită dulcea și bine făcătoare sa influență. — O Natură puternică și bogată risipea cu abundență thesaurile unei vegetațiuni fără socie, și altă dată țermurile salle care erau Elyseul poeziilor era asemenea și retragerea favorită a marilor bărbați. Pînă chiar și tiraniă genuluiă umană au căutat cu afecțiune această atrăgătoare regiune: d'aceea ei nu numai c'au apărăt'o dar au înfrumusețat'o, au petrecut acolo viața lor ș'au murit. E adevărat, locuitoră n'au fost scutiți de nic'o calamitate ce amerință specia umană, dar relele ce încercară trebuiesc fi atribuite cauzelor morale, ear nu cauzelor fizice — unor evenimente înfricoșate ce omul ar fi putut stăpăni, de cât catastrofeloră neevitabile ce rezultă din acțiunea sutterană. În epocă pe când Spartacus înalța corturile armatei salle de 10000 gladiatori în vechiul crater stinsă al Vesuvului, vulcanul era pentru locuitoră din Campania ună obiect de terrore mult mai mare de cât n'a fost de când a început a isbucni foc și a fi continuă în activitate, precum este ș'astăđi.